

УДК 657.3

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

*Царук Н.Г., ст.викладач кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
ВП «Ніжинський агротехнічний інститут» Національний університет
біоресурсів і природокористування України*

Здійснено порівняльну характеристику дії облікових функцій за ринкових умов в умовах економічної кризи, доведено доцільність формування стратегічної програми розвитку підприємства, що сприятиме поліпшенню якості, доступності та прогнозованості облікової інформації з метою забезпечення його прибутковості.

Управлінський облік, облікова інформація, якість, прибуток, управління ризиком.

В ринковій економіці прибуток визнаний основним оціночним показником діяльності підприємства. Проте за економічної кризи необхідно здійснити переоцінку ролі прибутку в системі оціночних критеріїв діяльності підприємства. Орієнтація на збільшення прибутку можлива тільки за умови використання чинників, достатніх для розширеного відтворення, оскільки під час кризи більшість підприємств вимушені скорочувати виробництво.

Дії облікових функцій за ринкових умов розглядалися в наукових працях Г.Г. Кірейцева, А.М. Кузьмінського, Н.М. Малюги, М.Г. Чумаченка та інших, однак практично відсутні дослідження ролі облікових функцій за економічної кризи.

Діяльність підприємств у кризових умовах протягом певного періоду не залежить від волі керівників підприємства, а потребує розробки прогнозованих бюджетів, які мають певні відмінності від традиційних планів. Водночас, на нашу думку, поряд із обліковою прогностичною функцією значна роль відводиться невизначеності. Це означає, що в умовах кризи потрібна система обліку, яка більшою мірою має бути орієнтована на використання інформації про зовнішнє середовище, де прогнозування не є реальним та його вплив на економічну діяльність визначити неможливо. Нині інформаційні системи, в тому числі облікові, майже не пристосовані до прогнозування кризових тенденцій, оскільки вони були розроблені у стабільних зовнішніх умовах. Визначимо дію облікових функцій за ринкових умов та умов економічної кризи (табл. 1).

Таблиця 1

Функція обліку	За ринкових умов	За умов економічної кризи
Науково-пізнавальна	+	+
Інформаційна	+	+
Соціальна	+ (умовно)	-
Контрольна	+	+
Виховна	+	+
Регульовальна	+	+
Прогностична	+	+
Правова (юридична)	+	+
Комунікаційна	+	+

Поєднання всіх функцій дає можливість підприємству в умовах кризи спрогнозувати свою діяльність за умов досягнення таких цілей: своєчасно відстежувати і запобігати ризиковим ситуаціям для підприємства; формувати інформацію, що буде спрямована на зниження негативних наслідків кризової ситуації.

СЕКЦІЯ 2

«Удосконалення процесів менеджменту, обліку та аудиту на підприємствах: світовий та вітчизняний досвід»

Найпоширенішим, але й надто суперечливим, у теорії ризику є погляд, згідно з яким ризик є непевністю. Понятійний тандем виявився настільки тісним, що, як зауважує О. Ланге, ще економісти неокласичної школи (кінець XIX-початок XX ст.) протягом тривалого часу здебільшого замість терміна «ризик» вживали термін «непевність».

За А. Віллеттом, ризик є об'єктивним, але скоригованим із суб'єктивною непевністю або об'єктивним корелятом суб'єктивної непевності. Як зазначають В.В. Вітлінський та Г.І. Великоіваненков, непевність і невизначеність теж сприймаються неоднозначно, а саме як: а) непевність об'єктивна; б) непевність суб'єктивна (або психологічна); в) непевність, яка виникає в процесі прийняття рішень.

Протягом XIX ст. готовність іти на ризик виступала одним із пояснень утворення й привласнення прибутку. [3]

Ф. Найт наводить відмінність між ризиком, величину (ступінь) якого можна обчислити методами теорії ймовірностей і математичної статистики, та невизначеністю, величина якої в принципі не піддається обчисленню. Відповідно до цієї концепції власне невизначеність є джерелом виникнення чистого прибутку чи збитків. Прибутки (збитки) є різницею між попередньою оцінкою величини витрат і доходів та реальними витратами й доходами. При цьому така різниця - прямий наслідок впливу на процес відтворення некерованої невизначеності.

Значним доробком концепції Ф. Найта є якісний аналіз неконтрольованих чинників, які ведуть до утворення прибутків. Однак, як зазначає А. Бабо, з Ф. Найтом важко погодитися в тому, що нібито весь прибуток - результат впливу лише абсолютно не вимірюваної невизначеності. Крім того, певною мірою концепція Ф. Найта шкідлива, оскільки породжує пасивність і непередбачливість підприємців: коли в основі прибутку лежить певна невизначена подія, будь-яка спроба прогнозу (передбачення) недоцільна. Врешті використання такої концепції призводить до парадоксу: виходить, що спроби підприємця здобути необхідну інформацію, його ініціатива щодо зменшення невизначеності й одночасного розширення галузі ігнорованого ризику мають призвести до зниження шансу одержання високих прибутків.

На жаль, концепцію недоцільності оцінки «сподіваних» величин і застосування математичних методів для оцінки ризику підтримують й інші економісти, наприклад, Р. Дамарі. Однак не варто нехтувати встановленою Ф. Найтом кореляційною залежністю між прибутком і неконтрольованими подіями. Важливість цього підтверджує наївність такого феномена, як несподіваний прибуток. Проте необхідно мати на увазі, його сучасна теорія ризику містить способи інструментарій), що дають змогу враховувати здатність та здібність менеджерів управляти ризиком.

В умовах ринкової економіки неможливо управляти підприємством без урахування ризику, а для ефективного управління важливо не лише знати про його наявність, а й правильно ідентифікувати та структурувати ризики. Слід пам'ятати, що існують аспекти управлінської діяльності, де постійно створюються ризиковані ситуації.

Управління ризиками — це необхідність використовувати в управлінській діяльності різноманітні підходи, процеси, заходи, які дають змогу певною мірою (наскільки це можливо) прогнозувати настання ризикованих подій і домагатися зниження ступеня ризику до допустимих меж. Для процесу управління ризиком працівникам апарату управління необхідно, передусім, навчитися прогнозувати виникнення тих чи інших проблем та відповідних ситуацій. Прогнозування управлінських рішень найтісніше пов'язане зі стратегічним і тактичним плануванням. [4] Досягнення цієї мети потребує постійного збору й аналізу інформації, яка стане основою для прийняття антикризових заходів. Тому, на нашу думку, в штаті підприємства доцільно мати контролера-аналітика, який забезпечуватиме контроль за своєчасним одержанням інформації з метою надання її керівництву для прийняття оперативних управлінських рішень.

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів і студентів
«Роль інститутів освіти та науки у формуванні інноваційної культури суспільства»**

Для підтвердження нашої позиції наведемо твердження деяких зарубіжних і вітчизняних науковців. Так, більшість зарубіжних учених, що присвятили свої дослідження розвитку управлінського обліку, зокрема Ч. Хоргрен, Дж. Фостер і Ш. Датар, Е.А. Аткинсон однією із його функцій виділяють саме функцію контролю витрат. Г.Г. Кірейцев і В.А. Нехай зазначають, що завданням обліково-аналітичної системи в умовах антикризового управління є забезпечення належного контролю за діяльністю підприємства на всіх стадіях кругообороту капіталу.

Функції обліково-аналітичної служби підприємства полягають у збиранні первинної інформації, оцінюванні інформації, що надходить із зовнішнього середовища та із структурних підрозділів підприємства; обробленні й систематизації інформації; аналізі та структуруванні одержаних даних; формуванні звітів (вихідної управлінської інформації й баз даних); здійсненні прогнозу.

У зв'язку з інтеграцією та постійним взаємозв'язком України з міжнародною спільнотою, необхідно постійно вдосконалювати якість і доступність облікової інформації як кожного окремого підприємства (в тому числі сільськогосподарського), так і України в цілому, що, безумовно, приведе до наближення облікової системи до міжнародного рівня. Але це неможливо забезпечити без моніторингу дотримання вимог законодавства про бухгалтерський облік та фінансову звітність й адаптованої до зовнішніх і внутрішніх чинників облікової системи кожного господарюючого суб'єкта. З метою забезпечення прогнозної функції обліку та контролю, особливо в умовах економічної кризи, підприємству доцільно сформувати стратегічну програму розвитку на найближчий період і на її основі визначити стратегічний напрям - поліпшення якості, доступності та прогнозованості облікової інформації (табл. 2).

Таблиця 2

Поліпшення якості, доступності та прогнозованості облікової інформації

Стратегічний напрям і мета діяльності підприємства	Стратегічна мета підприємства, на реалізацію якої спрямовані певні заходи	Назва стратегічного документа, нормативно-правового акта
Удосконалення бюджетування (планування) діяльності підприємства та окремих структурних підрозділів	Формування плановості діяльності підприємства та окремих структурних підрозділів	Бюджет підприємства та окремих структурних підрозділів на рік
Удосконалення системи бухгалтерського обліку	Регулювання системи бухгалтерського обліку та представлення інформації у фінансовій звітності результатів діяльності підприємства	Наказ про облікову політику підприємства Положення про організацію бухгалтерського обліку
Удосконалення управлінського обліку	Формування фактичної й прогнозної собівартості продукції, робіт і послуг підприємства	Інструкції про права та обов'язки персоналу (керівного й облікового)

СЕКЦІЯ 2

«Удосконалення процесів менеджменту, обліку та аудиту на підприємствах: світовий та вітчизняний досвід»

Удосконалення підсистеми податкового обліку в підприємстві	Своєчасність формування інформації податковим органам	Інструкції про права та обов'язки бухгалтера
Удосконалення внутрішньогосподарської звітності підрозділів	Оперативність надання інформації для прийняття управлінських рішень	Графік документообороту підприємства
Удосконалення внутрішньогосподарського контролю	Своєчасність проведення контрольних заходів та об'єктивність інформації про їх результати	Інструкція про службові обов'язки бухгалтерів-контролерів
Удосконалення стратегічного обліково-аналітичного прогнозу	Оперативність визначення показників і спрямування рішень на поліпшення результатів діяльності підприємства	Інструкція про службові обов'язки бухгалтерів-контролерів

Як зазначає Л.С. Шатковська, практикою доведено, що інформація двобічно впливає на управлінську діяльність: по-перше, повнота, достовірність та оперативність інформації є необхідною умовою прийняття об'єктивних управлінських рішень; по-друге, закладені обґрунтовані показники в носіях інформації (первинних документах, реєстрах синтетичного й аналітичного обліку, формах звітності) спонукають менеджерів до відповідних дій, а також сприяють обізнаності з окремими нормативними показниками, яких потрібно досягти. [1]

М.С. Пушкар вважає, що управлінський облік виник у середині 50-х років ХХ ст. і у 80-х роках перетворився на самостійну систему контролінгу. [2]

Пізнавальний характер обліку залишається сьогодні для нас білою плямою, водночас у зарубіжних країнах з 80-х років активно формується новий напрям використання облікової інформації, орієнтованої не на минулі події, що є характерною ознакою обліку, а на майбутнє. Цей напрям має назву «контролінг» і пов'язується з таким складним завданням обліку, як забезпечення стабільності й довготривалого існування підприємства.

Досягнення мети підприємства (прибуток, частка ринку, низькі витрати) можливе за умов своєчасного одержання інформації про хід процесів та явищ, що впливають на діяльність підприємства. Контролінг призначений для одержання інформації по індикаторах, які діагностують господарську діяльність і показують відхилення від прогнозних параметрів.

Пошуки нової форми та змісту обліку викликані швидкими змінами у середовищі, нестабільністю життєдіяльності підприємства, що потребує багатоаспектної інформації не лише для характеристики його роботи, але й щодо зміни самого середовища. Саме з цим пов'язується подальший розвиток досліджень у галузі інформаційних технологій і бухгалтерського обліку, що забезпечує інформацію для управління. [3]

Узагальнюючи викладене вище можна дійти висновку, що стратегічний напрям дасть можливість сформуванню інтегрованої системи підприємства, що включатиме прогнозування, планування, облік, контроль та аналіз. Такий підхід унеможливує нераціональні інформаційні зв'язки, дублювання інформації, визначить права й відповідальність облікових працівників і керівників усіх рівнів управління, забезпечить своєчасність, достовірність та оперативність інформації для управлінського персоналу, який матиме можливість здійснювати ефективне управління підприємством і дбатиме про його стратегічний розвиток.

Список літератури:

1. Бабо А. Прибыль / А. Бабо; [пер. с фр. за общ. ред. и комент. В.И. Кузнецова].- М: Прогресс, Универс, 1993.-176с.
2. Дамари р. Финансы и предпринимательство: Финансовые инструменты, используемые западными фирмами для роста и развития организаций / Р. Дамари-Ярославль: Елень, 1993.-224с.
3. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: моногр. / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко.- К. : КНЕУ, 2004.-480с.
4. Кірейцев Г.Г. Обліково-аналітична система сільськогосподарського підприємства в умовах антикризового управління/ Г.Г. Кірейцев, В.А. Нехай // Облік і фінанси АПК. – 2009.- №3 – С.85-86.
5. Управленческий учет / Э.А. Анкинсон, Р.Д. Банкер, Р.С. Каплан, М.С. Янг; пер. с англ. – 3-е изд.- М : Дом «Вильямс», 2003.- С.28.
6. Хонгрэн Ч. Управленческий учет.- Изд. 10-е / Ч. Хонгрэн, Дж. Фостер, Ш. Датар; [пер. с англ.]. – СПб : Питер, 2005.- С.28.

**УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ ИНФОРМАЦИЯ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ
ПРИБЫЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ**

Н.Г. Царук

Осуществлена сравнительная характеристика действия учетных функций в рыночных условиях и в условиях экономического кризиса, доказана целесообразность формирования стратегической программы развития предприятия, которая будет содействовать улучшению качества, доступности и прогнозированию учетной информации с целью обеспечения его прибыльности.

***Управленческий учет, учетная информация, качество, прибыль, управления
риском***

**ACCOUNTING INFORMATION FOR ANALYTICAL PROFITABLE
ENTERPRISES**

N.G. Tsaruk

The registration functions under the market conditions in terms of economic crisis, are characterised comparatively. The formation of strategic enterprise development program is justified. The program will be the quality enhancement factor, it will upgrade the level of availability and forecast of accounting information, with purpose of providing profitability.

Managerial accounting, accounting information, quality, profit, risk management.